

Rich. Challener placeret sine iøvrigt mere fyldige kommentarer som indledning til hvert af hovedafsnitene. Denne sidste fremgangsmåde forekommer langt den nyttigste.

Til gengæld har Challener haft en ulige vanskeligere opgave end Link & Leary. I perioden indtil ca. 1917 kan man nemlig sige, at amerikansk udenrigspolitik var koncentreret om en række afgrænsede spørgsmål, som var af ringe betydning for stormagtspolitikken som helhed. En undtagelse er den såkaldte »åbne dørs« politik over for Kina. Her involverer USA sig i et stormagtsspil, og det forekommer derfor ikke tilfredsstillende, at spørgsmålet alene søges belyst ud fra de to amerikanske noter af sept. 1899 og juli 1900 uden nærmere omtale af de europæiske stormagters Kinapolitik.

Derimod kommer USA efter den første verdenskrig ind i langt mere komplicerede udenrigspolitiske problemer. Challener peger med rette på, at den amerikanske »isolationisme« efter 1920 er en myte, idet USA spillede en rolle i bl. a. erstatningsspørgsmålet og en række nedrustningsforhandlinger. At ville belyse disse spørgsmål alene ved udvalg af amerikanske udtalelser er imidlertid en uheldig afgrænsning. Endnu mere gælder dette, når man kommer frem til den anden verdenskrigs samarbejde mellem de tre allierede og til efterkrigstiden med USA's langt mere vidtspændende forpligtelser og mål.

Det vil være uretfærdigt at sige, at Challeners bind er ringere end Links & Learys. Det er på mange måder bedre gennemarbejdet. Men man kan nok sige, at Links & Learys bind er mere dækkende, fordi USA's udenrigspolitiske problemer i denne tidlige periode er mere begrænsede og overskuelige. Begge bind kan dog nok tjene som en lettilgængelig støtte for den, der vil orientere sig i amerikansk udenrigspolitik siden 1890'erne.

NIELS AMSTRUP

L. C. F. TURNER: *Origins of the First World War. Foundations of Modern History*. London, Edward Arnold, 1970. vi+120 s. Kort. 24 sh. Paperback 12 sh.

I den kun få år gamle serie *Foundations of Modern History* under redaktion af A. Goodwin, hvori der allerede er kommet en række bind, spændende fra trediveårskrigen til indisk politik op til 1920, og som nu ledsages af *Documents of Modern History* fra samme forlag, er der fremkommet endnu et indlæg i debatten om optakten til og udbruddet af den første verdenskrig. Forfatteren er den australske militærhistoriker, professor L. C. F. Turner, der — foruden at have beskæftiget sig med den anden verdenskrig — i flere afhandlinger har studeret de militære problemer op til og i 1914. Hans udgangspunkt i det foreliggende værk er den af Fritz Fischer i *Griff nach der Weltmacht* givne fremstilling af verdenskrigens forhistorie og udbrud, der fremkaldte en voldsom debat i Tyskland (jfr. HT 12. rk. III, s. 111–28). Kernen i Turners bog er tiden 1913–14, kulminerende i julikrisen 1914, der tilsammen optager omkring halvdelen af bogens sider, og hvortil der lægges op gennem en oversigt over hovedtrækkene 1909–13; opmærksomheden vil derfor i det følgende samle sig om denne del af bogen.

Det afgørende i fremstillingen er den vægt, der tillægges de militære forholds betydning, specielt at de politiske ledere kun i ringe omfang var fuldt vidende om de udenrigspolitiske følger af generalstabenes mobiliseringsplaner, der nødvendigvis måtte accelerere tempoet i en krisesituation, som det skete efter 23./25. juli 1914. Turner peger med rette på, at militære forhold i for ringe grad har været inddraget og forstået af historikere, først og fremmest har Fischer og Immanuel Geiss forsyndet sig her, den sidste angribes bl. a. for i sin kildesamling *Julikrise und Kriegsausbruch 1914* at have udeladt væsentlige aktstykker (se s. 96 og 105); Luigi Albertini går derimod ram forbi. Dennes værk har hidtil stået så godt som uanfægtet – en vurdering, der fuldt ud deles af Turner (s. 116) – men en forudsætning for en frugtbar videre udforskning af julikrisen er efter anm.s mening bl. a. en kritisk prøvelse af italienerens undersøgelser. Diskussionen om krisen har i 1960'erne været koncentreret om Tysklands rolle, mens fx. Østrig-Ungarn har stået helt i baggrunden. Det er derfor beklageligt, at Turner ikke har inddraget Hugo Hantsch, *Leopold Graf Berchtold* fra 1963, hvori der trods visse svage sider gøres et meget tiltrængt forsøg på at modificere den af Albertini hævdede opfattelse, der karakteriserede lederne i Wien som »mere puppets« i de tyske statsmænds hænder (Albertini, *The Origins of the War of 1914*, bd. II, s. 495). Turner erkender ganske vist (s. 82), at Berchtold ofte er blevet fejlvurderet, men ser ikke, at dette nødvendigvis må ryste Albertinis autoritet, da denne jo netop har givet et stærkt fortegnet billede af den østrig-ungarske udenrigsminister, der i afgørende grad præger fremstillingen af Dobbeltmonarkiet under krisen. Hovedsvagheden ved Hantsch's biografi er, at den ikke trænger til bunds i problemerne, der savnes således fortsat en undersøgelse af, hvilken *virkning* den tyske pression havde i Wien – forskningen har i alt for høj grad undladt at inddrage denne side af sagen. Tyskland var fx. trods intenst pres ikke i stand til i de kritiske dage efter 25. juli at ændre Wiens holdning til Italien. Når dette forhold fremhæves her, er det fordi Turner opfatter krigserklæringen til Serbien, som han rigtigt betragter som et af de helt afgørende skridt under krisen, som fremkaldt af tysk pression (s. 98–99 og 115) uden at trænge dybere ned i overvejelserne i Wien, hvor kejser Franz Joseph, allerede forinden det tyske pres var blevet gjort gældende, havde fået forelagt en proklamation om krigserklæringen til Serbien til underskrift.

En af hovedfarerne i det fortsatte studium af julikrisen ligger i en for stærk koncentration om fx. Tysklands rolle uden tilstrækkelig hensyntagen til de øvrige magter eller mobiliseringsproblematikken og generalstabenes betydning – Turner har iøvrigt i *Australian Journal of Politics and History* fra 1965 forsøgt en omvurdering af de respektive generalstabes betydning i 1914. Den svære balanceakt mellem forskellige poler er endnu ikke lykkedes helt, heller ikke for Turner, der undervejs på en række punkter tager afstand fra Fischers vurderinger (se fx. s. 58, 64–66, 70–74, 93, 95 og 100) og konkluderer, at netop undervurderingen af de militær-strategiske forholds betydning har ført til alvorlige fejltolkninger (s. 113). Gennem fremhævelsen af disse forhold har Turner villet vise, at krigsudbruddet »was essentially a tragedy of miscalculation« (s. 114). Hans argumentation herfor er næppe overbevisende, men alligevel kan bogen – som modstykke til de nedenfor omtalte værker – tjene som ind-

føring i *problemerne* om 1914, problemer der i dag trods en betydelig forskningsindsats stadig må betragtes som langt fra endeligt afklarede.

Desværre har forf. ikke kunnet benytte Fischers seneste værk, *Krieg der Illusionen* fra 1969, hvor netop Tyklands udenrigspolitik i det af Turner behandlede tidsrum analyseres, og hvori Fischers tese om den af Tyskland fremprovokerede kontinentalkrig er skærpet betydeligt. Han har heller ikke haft kendskab til den meget skarpe formulering af tesen om, at krigsudbruddet i 1914 var udtryk for en tysk præventivkrig, der er fremsat af Baseler-professoren Adolf Gasser i *Discordia Concors*, Festgabe für Edgar Bonjour, 1968. Begge arbejder argumenterer stærkt, sikkert for stærkt, mod den af Turner repræsenterede opfattelse af krigsudbruddet; for Gasser er kardinalpunktet den tyske generalstabs dispositioner 1911-13, særlig opgivelsen af den store østopmarch og godkendelsen af kuppet mod Lüttich.

Enkelte unøjagtigheder er løbet Turner i pennen; således henlægger han Berchtolds møde med Tisza til 29.juni (s. 82), en fejl som også Albertini har, det fandt først sted under Tizas ophold i Wien 30. juni; endvidere fastholder han den traditionelle alt for unuancerede opfattelse af Wiesner-telegrammerne af 13. juli, tilmed med unøjagtighed i oversættelsen (s. 88); endelig anfører han tidspunktet for de franske statsmænds afrejse fra Rusland til 23. juli kl. 18.00 (s. 90), den fandt først sted adskillige timer senere.

For at reducere noteapparatet mest muligt har Turner i vid udstrækning undladt at henvise til de i teksten citerede aktstykker og memoirer, da han mener, at det alene ud fra tids- og personangivelserne vil være let at finde de relevante trykkesteder – en uheldig praksis, der vil holde alle andre end velfarne tilbage fra at prøve hans citater (se fx. s. 82, 92 og 94). Besværligt for danskere er det desuden, at han ofte citerer værker af Fischer, Geiss og Ritter i engelske oversættelser, der ikke findes i danske biblioteker. Bogen slutes med en »Bibliographical Note«, hvor forf. kortfattet, men anskueligt diskuterer nogle væsentlige værker, dog uden at opsamle de i noterne indeholdte afhandlinger; til gengæld har registret det fortrin også at henvise til de i noterne citerede forfattere, en afgjort lettelse ved forfølgelse af argumentationen.

KARL EVALD KRISTENSEN

WESLEY M. BAGBY: *The Road to Normalcy. The Presidential Campaign and Election of 1920.* Baltimore, The Johns Hopkins Press, 1968. 208 s. \$ 2.25 (paperback).

Det valg, der førte Warren G. Harding frem til præsidentposten i USA, var skelsættende både uden- og indenrigspolitisk, og det har derfor i høj grad fortjent at blive gjort til genstand for en nærmere analyse, sådan som det sker i denne bog. Og lad det være sagt med det samme, Bagby's fremstilling er spændende læsning – også selv om udfaldet på forhånd er kendt. Vi følger de forskellige kandidater på deres vej mod partikonventet. Vi ser, hvordan tilsyneladende ubetydelige fejltrin og tilfældigheder kan bremse selv den mest oplagte kandidat. Men vi ser også, hvordan den dødsmerkede mand i Det hvide Hus i sin umådelige ambition om